

ANTANAS
MACEINA

RAŠTAI

II

ANTANAS
MACEINA

RAŠTAI

II

SOCIALINĖ
FILOSOFIJA

Vilnius
„Mintis“
1992

UDK 101.9

Ma 32

Serijs leidžiama nuo 1987 m.

Sudarė
ANTANAS RYBELIS

Redagavo
RAMUTĖ RYBELIENĖ

0301040300-011

M 851(08)-92 4 - 92 © „Minties“ leidykla, 1992
ISBN 5-417-00567-3

SOCIALINIS TEISINGUMAS

KAPITALIZMO ŽLUGIMAS
IR NAUJOS SANTVARKOS
SOCIALINIAI PRINCIPAI

SUDARYTOJO PASTABOS

Nuo pat savo kūrybinio darbo pradžios A. Maceina linko į sisteminį, konstruktyvų, visapusišką problemos aptarimą. Retai kada jis išsitekdavo vieno straipsnio, studijos ar vienos knygos rėmuose. A. Maceinos darbai savo problematika organiškai jungiasi į ciklus, blokus, trilogijas. Atsižvelgiant į tai ir sudarytas A. Maceinos „Raštų“ antrasis tomas, skirtas socialinei filosofijai. Jame, be atskiromis knygomis išleistų veikalų, spausdinama 1938 m. „Naujojoje Romuvoje“ (Nr. 35–42) paskelbta studija „Prometėjizmo problema“ ir kaip jos priedas— 1935 m. „Židinyje“ (Nr. 8–9) išspausdintas straipsnis „Prometėjizmo persvara dabarties kultūroje“. Šie darbai yra tiesiogiai susiję su A. Maceinos veikalu „Buržuazijos žlugimas“ kaip organišką jo tęsinys. Šio veikalą „Autoriaus žodyje“ A. Maceina rašo, kad jis buvo sumanęs išleisti atskiru leidiniu visą 1937 m. skaitytą kursą „Buržuazija, prometėjizmas ir Krikščionybė“, tačiau, išitraukęs į kitus darbus, nespėjęs jo viso parengti ir leidžias tik pirmąją šio kurso dalį, skirtą buržuazijos problemai. Tai, kas buvo skelbta „Židinyje“ ir „Naujojoje Romuvoje“ apie prometėjizmą, A. Maceina, matyt, laikė dar nepakankamai išnagrinėta problema ir nesiryžo šių samprotavimų įdėti į sumanytą veikalą kaip jau užbaigtos jo dalies. Deja, autorius, susidomėjęs kitomis problemomis, vėliau nebegrižo prie prometėjizmo temos.

Rengiant spaudai šiuos darbus, jų kalba sutvarkyta pagal šiuolaikinių rašybos ir skyrybos normų reikalavimus, suvienodinta svetimvardžių rašyba. Bibliografinės nuorodos išnašose ir literatūros sąrašuose iš esmės paliktos tokios, kokias jas pateikė pats autorius.

A. MACEINOS „RASTŲ“ STRUKTŪROS PROJEKTAS

- I tomas: KULTŪROS FILOSOFIJA („Kultūros filosofijos įvadas“, 1936 m., „Pirminės kultūros pagrindai“, 1936 m., „Kultūros sintezė ir lietuviškoji kultūra“, 1939 m.)
- II tomas: SOCIALINE FILOSOFIJA („Socialinis teisingumas“, 1938 m., „Buržuazijos žlugimas“, 1940 m., „Prometėjizmo problema“, 1938 m.)
- III tomas: Trilogija „COR INQUIETUM“ („Didysis inkvizitorius“, 1946 m., „Niekšybės paslaptis“, 1964 m., „Jobo drama“, 1950 m.)
- IV tomas: TEOLOGINES-FILOSOFINES STUDIJOS („Saulės giesmė“, 1954 m., „Didžioji padėjėja“, 1958 m., „Dievo avinėlis“, 1966 m.)
- V tomas: RELIGIJA DABARTIES PASAULYJE („Bažnyčia ir pasaulis“, 1970 m., „Didieji dabarties klausimai“, 1971 m., „Krikščionis pasaulyje“, 1974 m., „Išlaisvinimo teologija“, 1986 m.)
- VI tomas: BENDRIEJI FILOSOFIJOS KLAUSIMAI („Filosofijos kilmė ir prasmė“, 1978 m., „Filosofijos keliu“, 1979 m., „Asmuo ir istorija“, 1981 m.)
- VII tomas: RELIGIJOS FILOSOFIJA („Religijos filosofija“, 1976 m., „Dievas ir laisvė“, 1985 m., „Ora et labora“, 1987 m., „Religijos ir tautos dialektika“, 1987 m.)
- VIII tomas: PEDAGOGIKOS FILOSOFIJA („Tautinis auklėjimas“, 1934 m., „Pedagogikos istorija“, 1940 m.)
- IX tomas: STUDIJOS IR STRAIPSNIAI
- X tomas: STUDIJOS IR STRAIPSNIAI
- XI tomas: RECENZIJOS. LAIŠKAI. POEZIJA
- XII tomas: DARBAI, PARAŠYTI VOKIEČIŲ KALBA („Sovietinė etika ir krikščionybė“, 1969 m., paskaitos bei kita rankraštinė medžiaga)

TURINYS

SOCIALINIS TEISINGUMAS

Autoriaus pastaba	7
<i>Įvadas. SOCIALINE PROBLEMA</i>	9
I. <i>Socialinės problemos pobūdis</i>	9
1. Socialinė problema ir ekonominis skurdas	9
2. Socialinės problemos moralumas	11
3. Socialinės problemos išsprendimas	14
II. <i>Bažnyčios vaidmuo socialinės problemos sprendime</i>	16
1. Bažnyčios teisė dalyvauti socialinėje problemoje	16
2. Bažnyčios dalyvavimo būdai	17
3. Bažnyčios uždaviniai socialinėje srityje	20
<i>Pirmas skyrius. KAPITALISTINIO AMŽIAUS BRUOŽAI</i>	26
I. <i>Kapitalizmo charakteristika</i>	26
1. Kapitalizmas kaip dvasinis nusiteikimas	26
a. Kapitalistinės dvasios esmė	27
b. Kapitalistinės dvasios žymės	29
c. Kapitalistinės dvasios šaltinis	36
2. Kapitalizmas kaip ūkinė sistema	42
a. Pelnas kaip kapitalistinės sistemos esmė	43
b. Kapitalistinės sistemos žymės	49
II. <i>Kapitalizmo padariniai</i>	57
1. Kapitalizmas kaip gyvenimo griūtis	57
2. (Gyvenimo nuasmeninimas	64
a. Nuosavybės nuasmeninimas	64
b. Darbo nuasmeninimas	69
3. Gyvenimo sumechaninimas	78
a. Kiekis kaip gyvenimo tikslas	78
b. Miestas kaip gyvenimo forma	83
<i>Antras skyrius. KATALIKU ĮNAŠAS Į KAPITALIZMĄ</i>	87
I. <i>Parama kapitalistinei dvasiai</i>	87
1. Paslinkimas į antropocentrizmą	87
a. Antropocentrizmo pergalė Vakaruose	87
b. Etikos pasisukimas žemės kryptimi	95

	2. Paslinkimas į egoizmą	104
	a. Artimo meilės lygumas paties savęs meilei	104
	b. Artimo meilės panašumas į paties savęs meilę	111
II.	<i>Parama kapitalistinei sistemai</i>	116
	1. Pertekliaus legalizavimas	116
	a. Perteklius kaip svetimas turtas	117
	b. Perteklius kaip nuosavybė	119
	2. Procentų legalizavimas	122
	a. Procentų draudimas ir leidimo titulai	122
	b. Procentų teisinimas ir jo kritika	129
	<i>Trečias skyrius. SOCIALINIAI PRINCIPAI</i>	136
	I. <i>Darbo principas</i>	136
	1. Darbo vieta socialinėje santvarkoje	136
	a. Darbas kaip ekonominis pagrindas	136
	b. Darbas kaip dvasinis pagrindas	138
	2. Kūrybinis darbo pobūdis	143
	a. Kūryba kaip objektyvinis darbo paskyrimas	143
	b. Asmens tobulinimas kaip subjektyvinis darbo uždavinys	148
	3. Darbo ryšys su nuosavybe	151
	a. Darbas kaip vienintelis tikras nuosavybės titulas	151
	b. Darbas kaip vienintelis teisingas pragyvenimo šaltinis	155
	4. Darbo principas socialinėje santvarkoje	160
	a. Kūrybinio momento atgaivinimas	160
	b. Pasidalinimas darbo vaisiais	164
	II. <i>Nuosavybės principas</i>	169
	1. Nuosavybės prigimtis ir funkcijos	169
	a. Nuosavybės principo pastovumas ir jo formų kitimas	169
	b. Įsigijimas kaip nuosavybės pagrindas	172
	c. Nuosavybės funkcijos: turėjimas ir naudojimas	178
	2. Visuomeninis nuosavybės pobūdis	182
	a. Visuomenė kaip nuosavybės naudojimo laukas	182
	b. Nuosavybės naudojimas kaip administravimas	185
	3. Nuosavybės principas socialinėje santvarkoje	188
	a. Nuosavybės naudojimo kontrolė	188
	b. Nuosavybės naudojimo suvisuomeninimas	190
	III. <i>Neturto principas</i>	192
	1. Neturto supratimas	192
	a. Neturtas ir skurdas	192
	b. Žmogiškojo pragyvenimo idėja	196
	2. Perteklius ir jo atidavimas	205
	a. Pertekliaus supratimas	205
	b. Pertekliaus atidavimas	207
	3. Neturto principas socialinėje santvarkoje	210
	a. Reikalo principo atgaivinimas	210
	b. Pertekliaus atidavimo ir paėmimo organizavimas	215
	IV. <i>Socialinių principų realizavimas Bažnyčioje</i>	218
	1. Katalikų nusiteikimas socialiniam veikimui	218
	a. Katalikai kaip socialinio veikimo pionieriai	218
	b. Caritas idėjos persvara katalikų veikime	221
	2. Neturto principo realizavimas	228

a. Socialinis bažnytinių turtų pobūdis	228
b. Dvasininkų pragyvenimo suorganizavimas	232
c. Pertekliaus sutelkimas ir paskirstymas parapijoje	236
d. Socialinio Bažnyčios veikimo organas	239
<i>Pabaiga.</i> ARTIMESNIOJO VEIKIMO PROGRAMA	242
<i>Priedas.</i> TURTAS KRIKŠČIONYBĖS PRADŽIOJE	248
1. Turtas ir jo vartojimas	248
2. Bendruomeninis turto pobūdis	251
3. Dinaminis turto pobūdis	255
4. Karitatyvinis turto pobūdis	258
5. Patristinių pažiūrų reikšmė mūsų laikams	262
Literatūros sąrašas	265

BURŽUAZIJOS ŽLUGIMAS

Autoriaus žodis	269
<i>Įvadas.</i> TRYS DVASIOS	270
1. Dvasių persiskyrimas dabartyje	270
2. Trijų dvasių charakteristika	273
3. Trijų dvasių istorinis išsivystymas	276
4. Trijų dvasių susitikimas dabartyje	281
5. Trijų dvasių perspektyvos	285
<i>Pirmas skyrius</i> BURŽUAZINĖS DVASIOS PSICHOLOGIJA	289
I. <i>Buržuazinės dvasios žymės.</i>	289
1. Išgyvenimas šioje tikrovėje	289
2. Paviršutiniška dvasios rimtis	293
3. Išviršinis prigimties vieningumas	300
4. Nekūrybiškumas	304
II. <i>Buržuazinės dvasios tipai.</i>	309
1. Hedonistinis buržujus	310
2. Utilitaristinis buržujus	320
III. <i>Buržuazinės dvasios priešginybės.</i>	330
1. Bolševizmas	330
2. Aristokratija	336
3. Krikščionybė	340
<i>Antras skyrius.</i> BURŽUAZIJOS APRAIŠKOS GYVENIME	348
I. <i>Klerikalizmas religijoje.</i>	348
1. Klerikalizmo esmė	348
2. Klerikalizmas tikėjimo srityje	351
3. Klerikalizmas religinės bendruomenės srityje	356
II. <i>Moralizmas doroje.</i>	360
1. Moralizmas ir asketizmas	360
2. Moralizmas šeimos gyvenime	368
3. Moralizmas asmens gyvenime	372
III. <i>Realizmas mene.</i>	375

1. Realizmas kaip buržuazinė apraiška	375
2. Simbolizmas kaip realizmo priešginybė	378
IV. <i>Pozityvizmas Žinijoje</i>	381
1. Pozityvizmas kaip teorinis buržuaziškumas	381
2. Pozityvizmas atskirose žinijos srityse	384
<i>Pabaiga. DE NOVISSIMIS</i>	390
Panaudotos literatūros sąrašas	394

PROMETĖJIZMO PROBLEMA

I. <i>Ontologiniai prometėjizmo pagrindai</i>	397
1. Prometėjizmo supratimas	397
2. Žmogaus panašumas į Dievą	404
3. Žmogus kaip tampa absoliutas	407
II. <i>Psichologiniai prometėjizmo pergyvenimai</i>	419
1. Kūrybinės galios jautimas	419
2. Žmogaus asmenybės teigimas	424
III. <i>Moralinės prometėjizmo apraiškos</i>	427
1. Idealistinis nusiteikimas	427
2. Draša nusidėti	431
3. Palinkimas į demoniškumą	433
IV. <i>Prometėjizmo tragedija</i>	435
1. Prometėjizmo tragedijos pagrindas ir esmė	435
2. Prometėjizmo tragedija kultūrinėje kūryboje	438
3. Prometėjizmo išsivystymas Europos kultūroje	441
<i>Priedas. PROMETEJIZMO PERSVARA DABARTIES</i>	
KULTŪROJE	445
1. Du simboliai: šv. Augustinas ir Spengleris	445
2. Religinis istorijos charakteris	448
3. Prometėjizmo esmė: „erimus sicut dii“	450
4. Marksizmas kaip buržuazinė kultūra	455
5. Prometėjiškas bolševizmo charakteris	459
6. Pabaiga: naktinio istorijos periodo pradžia	464
Sudarytojo pastabos	466
A. Maceinos „Raštų“ struktūros projektas	467
Lotyniškų ir kitų kalbų žodžių bei posakių žodynelis	468
Vardų rodyklė	471

Mokslinis leidinys

Serija

„Iš Lietuvos filosofijos palikimo“

Maceina Antanas

RAŠTAI, t. 2

Redaktorė *Ramutė Rybelienė*

Dailininkas *Sigitas Šniras*

Meninė redaktorė *Romaną Kungytė*

Techninė redaktorė *Birutė Adomaitienė*

Korektorės: *Nijolė Gineitienė, Irena Daugirdienė*

Duota rinkti 1991 06 19. Pasirašyta spaudai 1992 02 27. S. L. Nr. 255. Formatas 84X108/32. Popierius spaudos Nr. 1. Garnitūra literatūrinė. 10 punktu. Iškilioji spauda. 25,2 sąl. sp. 1. 25.66 sąl. spalv. atsp. 26.29 apsk. leid. 1. Tiražas 10 000 egz. Užsakymas 1520. Kaina sutartinė

..Minties leidykla, 2600 Vilnius, Z. Sierakausko 15
Spaudė „Vilties“ spaustuvė, 2600 Vilnius. A. Strazdelio 1

Maceina A.
Ma32 Raštai.—V.: Mintis, 1990—477 p.—(Iš Lietuvos filosofijos palikimo).

T. 2: Socialinė filosofija / Sudarė A. Rybelis.—476 [1] p.: port—Bibliogr. išnašos.—Vardų r-klė: p. 471—473.—ISBN 5-417-00567-3.

Šis A. Maceinos „Raštų“ tomas skirtas Jo socialinei filosofijai. Knygoje spausdinamos dar prieškarinio metais parašytos knygos „Socialinis teisingumas“ ir „Buržuazijos žlugimas“ bei studija „Prometėjizmo problema“. A. Maceinos socialinei filosofijai būdingas gilus demokratizmas, kritinis požiūris į visuomenės materialėjimo tendencijas.

0301040300-011
M M851(08)-92^{4 - 9 2}

UDK 101.9